

problému. Pokud není pedagog dlouhodobě v pohodě, je zahlcen problémy, pocity neúspěchu, nemůže být dobrým stimulatorem k vytváření příznivého klimatu ve třídě.

V souvislosti s klimatem třídy je nutné si uvědomit, že jej nelze posoudit hospitací ani objektivními testy, je to věc pocitová a souvisí s tím, jak se cítí žáci, učitel, asistent pedagoga.

Důležité při vytváření optimálního klimatu ve třídě je:

- **Cítit podporu** od učitele a spolužáků, která posiluje chuť hledat a objevovat nové věci, nebát se chybovat, těžit jak z úspěchu, tak z neúspěchu.
- **Pořádek** jako smysluplně vymezená pravidla, viditelná a důsledná snaha o jejich zachování.
- **Účast** znamená pro žáky příležitost ke komunikaci, kladení otázek, tázání po smyslu činnosti, realizování aktivit, které umožňují zapojení žáků a participaci při rozhodování.
- **Standardy** jako jasně definovaný soubor norem a cílů, kterých by měl každý dosáhnout, ovšem nikoli striktně výkonnostních, ale zejména postojových.
- **Účelnost** zdůrazňuje užitečnost vzdělávání, smysl aktivity nebo učiva. Každá hodina má mít jasný záměr a žákům vysvětlený důvod, za který nelze považovat „ono je to ve výukových plánech“ nebo „je to maturitní otázka“.
- **Odpovědnost** za vlastní vzdělávání jako osobní pocit zodpovědnosti za plnění úkolů, zapojení do školní práce, dosažení úspěchů a zviditelnění toho, čemu věnujeme úsilí.
- **Zájem** o vzdělávání a jeho podpora patří k základním cílům pedagoga a asistenta pedagoga, lze je prohlubovat popularizací vlastního předmětu, např. zdůrazněním jeho praktického využití. Žák by měl ze strany učitele a asistenta pedagoga cítit zájem o sebe a svou práci.
- **Očekávání úspěchu** je vlastně veřejně deklarované očekávání, že žák dosáhne úspěchu, je schopen dobře plnit zadané úkoly a v budoucnosti i překračovat své hranice.
- **Nestrannost**, absence zvýhodňování, nadřizování a nespravedlnosti. Jasná souvislost mezi dobře odvedenou prací a odměnou, i když samozřejmě není možné zapomínat na omezení plynoucí z diagnózy (DMO, myopatie...).
- **Bezpečnost** hovoří o neexistenci psychického nebo fyzického násilí či stresujících faktorů a zahrnuje i dovednost využívat způsobů, jak řešit problémy.
- **Prostředí** čisté, příjemné, zajímavé, komfortní prostředí třídy nebo školy. V širším slova smyslu by mělo mít prostředí třídy bezbariérový charakter, mělo by být odpovídajícím způsobem vyřešeno osvětlení, vytápění prostor učebny, větrání, vhodný školní nábytek, uspořádání pracovních míst, rozmístění ovládacích a sdělovacích prvků, prostor pro komunitní aktivity, místo pro učitele a asistenta pedagoga, akustické podmínky. Neměli bychom zapomínat, že pro klima školy je významná i spolupráce rodičů a jejich očekávání směrem k tomu, jak má být žák ve škole veden, k čemu má dojít a jakým směrem má být rozvíjen.

Nezapomínejme, že někteří rodiče mohou mít očekávání jiná, než jsou předpoklady a priority pedagogů. Rozdílná mohou být i očekávání samotných žáků. Je dobré je poznat a respektovat možný rozdíl. Vzájemná očekávání je třeba vyladovat a pracovat s nimi po celou dobu docházky žáka do školy.

Ve třídě mohou pozitivně (ale i negativně) ovlivňovat klima i zvolené výukové metody.

Asistent pedagoga by měl být obeznámen se způsobem výuky, který preferuje pedagog ve třídě. Společně by také mohli diskutovat a hledat účinnost zvolených metod. Asistent pedagoga ze své pozice vidí na jednotlivých žácích, s kterými je často v úzkém kontaktu, konkrétní dopad zvolených metod. Může poskytovat učiteli aktuální zpětnou vazbu. Je dobré se dopředu s třídním učitelem domluvit na formě spolupráce, určit dobu, kdy mohou společně o třídě hovořit. Rozhovory by měly mít vždy konstruktivní charakter, není na místě jednostranná kritika či výtky. Lze hovořit o tom, co funguje nejlépe.

ZÁSADNÍ VÝZNAM PRO POZITIVNÍ KLIMA VE TŘÍDĚ MÁ

Aktivita podněcování žáků tvořivými herními činnostmi, podněcování aktivní role žáků při vzdělávání, přiměřená míra soutěživosti, smysluplné zapojování všech žáků na různých stupních znalostí a dovedností – rozdílnost v obtížnosti úkolů.

Pozitivní přístup je vyjádřením snahy o vytvoření prostředí bez obav a strachu přiznat chybu, která je považována za nezbytnou součást procesu učení, pochvala a odměna je převažujícím hodnocením, komunikace ve třídě je přátelská a optimistická, učitel podporuje snahu o splnění úkolů správnou motivací, panuje nestresující a klidná atmosféra atd.

Svoboda je důležitým rysem pro samotné rozhodování žáků, rozvíjí jejich spoluúčast a spoluzodpovědnost za celé vzdělávání, prohlubuje jejich schopnost hledání vlastních řešení a zastávání svých názorů, rovněž předpokládá i respektování druhých a vědomí vlastních práv a povinností. Je nutné respektování osobních hranic svobody, určování hranic, které vedou k poznávání demokratických principů. Důležitá je také nezávislost a volnost při hledání správných řešení a postupů – posilování vlastní cesty k poznání.

Individualizace zdůrazňuje jedinečné charakteristiky osobnosti žáka. Je třeba volit výukové činnosti a obsah, hodnocení a poskytování zpětné vazby v závislosti na temperamentu, různé úrovni schopností a dovedností, učebních stylů, myšlení a dalších individuálních faktorech žáka.

Kooperace jako vyjádření principu spolupráce nejen mezi žáky. Tato společná práce s sebou přináší např. respektování odlišných názorů, dovednost prezentace a argumentace vlastního názoru, podporu pracovních návyků a postojů, zásady jednání, vcítění se do druhých, dovednost poradit, poskytovat i přijímat pomoc, dovednost objektivně hodnotit i kritiku přijímat. Uvedené platí i mezi učiteli, vedením školy a všemi, kteří mohou vzdělávání obohatit.

Decentralizace vyžaduje opuštění mocenského přístupu řízení, role vševědoucího a všemocného pedagoga, který se nyní mění na „motivátora“ a podněcovatele žáků, rádce a organizátora činností. Žákům přenechává učitel v co největší možné míře rozhodování

a naslouchá jim. Vedení školy přenechává autonomii učitelům, naslouchá žákům, poskytuje jim možnost vyjádření.

Zaměřenost na život, praxi a realitu zdůrazňuje použitelnost získaných poznatků, vysvětlení žákům, proč se učí právě toto a právě takto. Preferuje témata blízká praxi. Podporuje budoucí orientaci ve světě, upřednostňuje osobní zkušenost, prožitek a vlastní poznání.

Uváděná pravidla a zásady platí v plné míře na kolektivy, ve kterých probíhá integrace.

SHRNUTÍ

Kapitola shrnuje základní informace o správném, „zdravém“ sociálním prostředí ve třídě, které se označuje jako klima třídy. Jsou předloženy základní postupy při práci se třídou, aby společné vzdělávání bylo maximálně úspěšné, jsou popisovány významné priority, ale i překážky a zábrany v zapojení žáků do třídního kolektivu.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. MERTIN, V.; KREJČOVÁ, L. 2013. *Výchovné poradenství*. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7478-356-2.

ÚPRAVA PROSTŘEDÍ A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

DANA DVOŘÁČKOVÁ

11.1 ÚVOD

Pro kvalitní vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je nezbytná úprava prostředí školy a pracovního místa tak, aby co nejvíce vyhovovaly jeho potřebám, zajistily mu bezpečný pohyb v prostorách školy, umožnily mu v co největší míře pracovat samostatně, používat kompenzační pomůcky a podporovaly jeho začlenění do kolektivu třídy. Úprava prostředí zahrnuje zejména zajištění bezbariérového přístupu do budovy, do třídy a do dalších prostor, které žáci využívají (šatna, toalety, tělocvična, jídelna apod.), a úpravu prostředí, ve kterém je žák vzděláván (uspořádání třídy, vybavení vhodným nábytkem, vytvoření zázemí např. pro relaxaci, pro podávání léků apod.).

11.2 ÚPRAVA PROSTŘEDÍ

Každý žák tráví značnou část dne ve škole, a to většinou sezením na školní židli u školní lavice. Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami často potřebují speciální nábytek, který odpovídá jejich zdravotnímu stavu, typu a závažnosti tělesného postižení. Kromě základního vybavení (židle, lavice, skříňky apod.) je často nezbytné vybavení třídy dalšími předměty a pomůckami kompenzačního a rehabilitačního charakteru. Úprava prostředí by měla žákovi umožnit bezproblémové využívání všech těchto pomůcek, ale také bezpečný pohyb v prostorách třídy nejen jemu, ale i jeho spolužákům, pedagogům a dalším osobám.

Pro adekvátní úpravu prostředí je nezbytná týmová spolupráce pedagoga a asistenta pedagoga. Vždy je potřeba vycházet z individuálních možností a potřeb daného žáka a také z relevantních informací, zpráv a doporučení z odborných pracovišť, které škole poskytují rodiče. V ideálním případě jsou tyto informace poskytnuty ještě před zahájením školní docházky nebo zařazením žáka do třídy. To ale nemusí být vždy realizováno, případně se zdravotní stav žáka a jeho potřeby změny v průběhu školní docházky. Asistent pedagoga, který se žákem pracuje, potom může být tou osobou, která poukáže na žádoucí změny prostředí, iniciuje zajištění potřebné pomůcky.

ÚPRAVA PROSTŘEDÍ SE TÝKÁ ZEJMÉNA TĚCHTO OBLASTÍ

Zajištění odpovídajícího sezení a pracovní plochy pro žáka

Jedná se zejména o vybavení speciálním nábytkem pro podporu sezení (výškově nastavitelné židle, židle s područkami, ergonomicky tvarovaným sedátkem a opěradlem, sedací polštáře, rehabilitační židle, klíny a postranní opěrky, fixační pásy apod.). Dále zajištění vhodné pracovní plochy (výškově nastavitelná lavice, lavice s výkrojem na vozík, úhlově nastavitelná pracovní deska apod.).

Materiální zajištění vhodného vybavení je v kompetenci školy. Asistent pedagoga pomáhá ke správnému využívání tohoto speciálního nábytku:

- Nastavuje správnou polohu výškově nastavitelné desky lavice, její optimální sklon.
- Dbá na podporu správného sezení žáka (nastavení opěrek, podpěry nohou, výškové nastavení židle, v případě potřeby fixace pomocí fixačních pásů apod.).
- Je třeba měnit polohu sezení zejména imobilního žáka i v průběhu vyučování tak, aby se předcházelo jeho únavě z dlouhodobého sezení.

Organizace uspořádání třídy

- Při uspořádání třídy vycházíme zejména z umístění pracovního místa žáka tak, aby co nejlépe odpovídalo jeho potřebám. Jako vhodné se často osvědčuje místo v předních lavicích, v blízkosti pedagoga a školní tabule. V některých případech je ale pro žáka na vozíku vhodnější takové místo, ze kterého má nejsnadnější přístup ke dveřím, případně jiným prostorám třídy (např. relaxační koutek).
- Uspořádání by mělo být takové, aby umožňovalo žákovi bez problémů se dopravit na pracovní místo, bezpečně se přemísťovat mezi pracovním místem a tabulí, počítačovým koutkem, prostorem pro relaxaci a polohování, případně dalšími prostorami třídy. Požadavek na bezpečné přemísťování v rámci třídy platí i v případě asistovaného pohybu.
- Při uspořádání třídy asistent pedagoga ověřuje, zda žákovi nebude bránit v pohybu jiný nábytek, zařizovací předměty, ale třeba i odložené aktovky a pomůcky dalších dětí.
- Nábytek rozestavíme tak, aby byl dostatečný prostor nejen např. pro průjezd vozíku, ale i pro další manipulaci s ním.
- Dbáme v průběhu vyučování na to, aby ostatní žáci nechávali stále volnou cestu pro žáka s vozíčkem.
- Dostatečný prostor pro průchod bez překážek potřebuje rovněž žák využívající jiné kompenzační pomůcky k pohybu (např. francouzské hole, chodítko apod.).
- Kolem pracovního místa žáka je třeba zajistit dostatečný prostor pro pohyb asistenta pedagoga, aby mohl žákovi podle potřeby pomáhat. V případě potřeby rovněž musí být dostatek prostoru pro manipulaci např. s imobilním žákem.

Vybavení třídy dalším nábytkem

- V případě potřeby lze využít možnost oddělení pracovního místa (např. pro individuální práci). Využít lze mobilní paraván, stabilní policový systém, skříňky apod. Asistent pedagoga podle potřeby oddělí pracovní místo žáka s tělesným postižením např. mobilním paravánem.
- Vybavení relaxačním koutkem s žíněnkou, sedacím vakem, sedačkou apod. už může být běžným vybavením třídy, nebo se pořídí s příchodem žáka s tělesným postižením. I tento prostor pro relaxaci a jeho vybavení by měly být dobře přístupné, aby je žák mohl využívat sám, anebo s dopomocí asistenta pedagoga.
- Nezbytná je dostupnost úložných prostor na odkládání pomůcek. Je třeba vycházet také z toho, kam žák s tělesným postižením dosáhne, z rozsahu jeho pohybů. Obecně žák na vozíku nedosáhne tak vysoko ani hluboko jako stojící žák. Asistent pedagoga volí pro žáka nejnáze přístupné a využitelné úložné prostory a takové úložné systémy, jejichž

otevření nebude žákovi bránit v přístupu k pomůckám uvnitř (např. boxy, volně přístupné police, kapsáře, uzamykatelné skřínky apod.).

- Podobně asistent pedagoga dbá na to, aby žák měl dostupné osobní věci (např. vyhovující výška háčků a poliček v šatně).

Osvětlení

Špatné osvětlení pracovní plochy negativně ovlivňuje kvalitu práce žáka, snižuje jeho výkonnost a vede k předčasné únavě. Nežádoucí je rovněž oslnění žáka (slunce, nevhodný sklon lampy, odraz od lesklé plochy apod.). Špatné osvětlení může být rovněž příčinou úrazů (žák např. přehlédne překážku, nerovnost na podlaze, schodek).

- Asistent pedagoga podle potřeby koriguje intenzitu světla, zastínění pracovní plochy žaluziemi, paravánem.
- Asistent pedagoga sedící vedle žáka s tělesným postižením by měl dávat pozor na to, aby sám svým tělem nestínil tomuto, ani ostatním žákům.

Organizace uspořádání dalších učeben, ve kterých bude žák vzděláván

Vycházíme ze stejných předpokladů jako u uspořádání kmenové třídy. Jsme si vědomi toho, že se jedná často o specializované učebny vybavené pro výuku konkrétního předmětu (informatika, chemie, jazykové učebny apod.). Ne vždy lze v těchto učebnách změnit organizaci uspořádání. Vycházíme opět zejména z hlediska bezpečného pohybu a možnosti optimálního využívání těchto učeben žákem s tělesným postižením.

- V některých případech může asistent pedagoga využít např. dřívější příchod nebo odchod žáka na pracovní místo v této učebně.

PŘÍKLAD

Žák ve věku 11 let s kvadruparetickou formou DMO, závažné narušení jemné motoriky a zraková vada. Žák sedí v první lavici, asistent pedagoga sedí vedle něj z pravé strany. Aby asistent nepřekážel ve výhledu na tabuli a učitele žákům v dalších lavicích, uspořádal s učitelem lavice nikoli v řadě za sebou, ale asymetricky.

11.3 STAVEBNÍ ÚPRAVY, BEZBARIÉROVOST

Bezbariérové prostředí je předpokladem pro samostatný a bezpečný pohyb žáka se speciálními vzdělávacími potřebami v prostorách školy a v jejím nejbližším okolí (přístup ke škole). Bezbariérovost prostředí a stavební úpravy řeší zejména vedení školy tak, aby odpovídaly platným stavebním vyhláškám. Nově budované školy musí být dle platné legislativy řešeny bezbariérově ve všech prostorách přístupných žákům. Starší budovy tuto podmínku často

nesplňují, nebo ji splňují jen částečně (bezbariérová je pouze část školy). Bezbariérovost je vhodné řešit ještě před nástupem tělesně postiženého žáka do školy.

Z hlediska organizace je vhodné zajistit, aby se třída se žákem s tělesným postižením co nejméně stěhovala. Přesuny mezi třídami, patry, případně budovami školy jsou pro žáka s omezenou mobilitou namáhavé a časově náročné. Potom mu třeba nezbyvá dost času o přestávce na svačinu, na odpočinek.

Činnost asistenta pedagoga se týká zejména dopomoci při přemísťování v prostorách školy a dopomoci při sebeobslužných činnostech (např. toaleta).

Asistence při převážení imobilního žáka na mechanickém vozíku

- Z bezpečnostních důvodů nelze imobilního žáka přenášet. Při přesunech v prostorách školy proto asistent pedagoga využívá vozík žáka, případně rehabilitační kočárek.
- Při přemísťování žáka na vozíku po schodech využívá asistent pedagoga vhodné a dostupné vybavení – nájezdové rampy, schodolez, výtahy, schodišťové plošiny. Manipulaci s technickou pomůckou smí provádět pouze pověřená, případně proškolená osoba!
- Vhodné je, aby si asistent pedagoga ověřil, zda se žákem na vozíku projede všude, kde se bude pohybovat, zda má ve všech těchto prostorách dostatečný prostor i pro manipulaci s vozíkem (např. k otáčení, k přemísťování z vozíku na lehátko, na sedací vak apod.).
- Asistent pedagoga dbá na to, aby v cestě, kudy se pohybuje žák s tělesným postižením, nebyly zbytečné překážky (rohože, odpadkové koše, květináče, stojany apod.).

Asistence při přemísťování žáka z vozíku např. na toaletu

- Při asistenci vycházíme z potřeb a možností konkrétního dítěte. Vhodné je získat co nejvíce informací o manipulaci se žákem od rodičů, případně si nechat tuto manipulaci ukázat, „zacvičit se“ pod jejich dohledem. Jedná se zejména o žáky, u kterých je manipulace ztížena jejich spasticitou (zvýšeným svalovým napětím), hypotonií (ochablostí svalů), žáky, u kterých může být manipulace až bolestivá. Asistent pedagoga by se při těchto činnostech vždy měl snažit o co největší spolupráci ze strany žáka a podporovat jeho samostatnost při těchto činnostech.
- Asistent pedagoga by měl (v některých případech je to i nezbytné) používat pomůcky, které zajišťují bezpečný pohyb a manipulaci se žákem – jedná se o různá madla, zábradlí, zvedací zařízení. Pokud tyto pomůcky nejsou k dispozici, případně jsou nevyhovující, navrhuje kompetentním osobám ve škole jejich pořízení, instalaci, případně přemístění tak, aby bylo jejich použití bezpečné.
- Při oblékání některých žáků (např. silně spastických nebo hypotonických) je nejvhodnější poloha vleže. Proto je vhodné pořízení lehátka a jeho umístění tam, kde bude nejvíce potřeba. Asistent pedagoga by měl mít u lehátka dostatečný prostor pro bezpečnou manipulaci s tělesně postiženým žákem a pro uložení potřebných věcí (oblečení, pomůcky, hygienické potřeby apod.).
- Asistent pedagoga ověří, zda má on sám i žák na vozíku na toaletě dostatečný prostor pro manipulaci s vozíkem, zda jsou vhodně umístěné dveře (nebrání v pohybu). Adekvátní prostor je rovněž nezbytný u umyvadla (umyvadlo umístěné v takové výšce, aby žák z vozíku mohl ovládat baterii, dostatečný manipulační prostor kolem umyvadla nejen pro žáka, ale i pro asistenta).

Asistence při přemístování žáka s kompenzační pomůckou, žáka s narušenou mobilitou

- V případě potřeby asistent pedagoga dohlíží a případně poskytuje pomoc žákovi, který chodí s oporou kompenzační pomůcky (např. francouzské hole, chodítko).
- Žák s narušenou stabilitou a koordinací pohybů může potřebovat dopomoc zejména při chůzi po schodech, podle potřeby jej asistent pedagoga přidržuje za ruku, pomáhá mu.
- Pokud je to žádoucí, využívá asistent pedagoga k přesunům žáka méně frekventované chvíle, aby nehrozila kolize s dalšími žáky, rychle se pohybujícími (opustí třídu chvíli před koncem vyučovací hodiny, případně až po ukončení přestávky).
- Asistent pedagoga doprovází žáka při jízdě ve výtahu.
- Po zaškolení kompetentní osobou asistent pedagoga ovládá schodolez, schodišťovou plošinu.

PŘÍKLAD

Žákyně, 8 roků, dg. meningomyelokéla, na mechanickém vozíku. Vedení školy umožnilo žákyni využívat toaletu pedagogů ve stejném patře, v jakém se nacházela její nová třída. Asistentka pedagoga využila této nabídky a společně se žákyní si šly toalety prohlédnout. Zjistila, že v místnosti je dostatek prostoru pro pohyb vozíku, ale není možné dívce bezpečně pomáhat při přesunech z vozíku na toaletu. Protože znala dívčiny možnosti, iniciovala instalaci madel k toaletě, s jejichž pomocí byla dívka schopna se jen pod dohledem asistentky sama přemístit z vozíku.

SHRNUTÍ

Kapitola se zabývá oblastí odstranění nebo vyrovnání bariérovosti prostředí při vzdělávání tělesně postižených žáků a rolí asistenta pedagoga v této oblasti.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. FILIPIOVÁ, D. 2002. *Projektujeme bez bariér*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 80-86552-18-7.
2. ZIKL, P. 2011. *Děti s kombinovaným postižením ve škole*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-47-3856-7.
3. Katalogy firem vyrábějících speciální školní nábytek.

Internetové zdroje:

1. http://www.filipiova.cz/publikace/projektujeme_bb.html
2. <http://www.helpnet.cz/bariery/bezbarierova-architektura>

12

SPECIFICKÉ ZÁSADY V PRÁCI ASISTENTA PEDAGOGA PRO ŽÁKY S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM A ZÁVAŽNÝM ONEMOCNĚNÍM

EVA ČADOVÁ

Práce s cílovou skupinou žáků, o níž se pojednává v celé této metodice, je velmi specifická. Pokud si asistent pedagoga neuvědomí odlišnosti jednak v osobnosti těchto žáků a jednak v zásadách práce s těmito žáky, je pedagogické působení často obtížnější a méně efektivní.

Obecně by se dalo shrnout, že:

- Na začátku vyučovacího procesu je dobré seznámit se s formami práce třídního učitele a pohovořit společně o způsobech výuky, cílech a metodách, vyladit společná očekávání.
- Případné obtíže spolupráce je vhodné přiznat a pojmenovat, hledat řešení vznikajících problémů v otevřených rozhovorech. Je vhodné „odtabuizovat“ téma fyzického handicapu a speciálních potřeb žáka v kolektivu třídy.
- Vedení školy by mělo věnovat pozornost a podporu třídám s integrovanými žáky, asistent pedagoga je regulérním členem pedagogického sboru.
- Asistent pedagoga by neměl být na úkoly související se žákem se speciálními vzdělávacími potřebami sám, měl by mít další spolupracovníky v týmu kolem žáka, jehož součástí jsou i rodinní příslušníci a pracovník SPC.
- Všichni v týmu se k žákovi vztahují, znají ho a mohou poskytovat komplexní pohled na jeho vzdělávací potřeby.
- Asistent pedagoga by měl vnímat rodiče žáka jako partnery k diskuzi, využívat jejich znalostí a potenciálu (rodiče jsou součástí procesu rozhodování, znají své dítě důkladně).
- Asistent pedagoga by měl postupně dokázat vést efektivní komunikaci s rodiči, aktivně naslouchat a akceptovat jejich odlišný pohled, respektovat různorodost, popř. odlišnost sociokulturního zázemí.
- Asistent pedagoga využívá společně s třídním učitelem plně spolupráci s celým třídním kolektivem.
- Asistent pedagoga se stává den po dni větším „znalcem“ žáka a učí se být objektivním pozorovatelem úspěchů žáka.
- Asistent pedagoga by se nikdy neměl obávat položit správné otázky týkající se každodenní školní reality jak třídnímu učiteli, tak i rodičům žáka či pracovníkovi SPC.
- Asistent pedagoga by měl mít dostatečný prostor pro vzájemné předávání informací o žákovi.
- Asistent pedagoga by se měl průběžně seznamovat s úpravami v IVP, účastnit se konzultací a integračních týmů, být seznámen se závěry společných jednání. IVP nelze brát pouze jako formální nástroj, měl by být „živým“, obměňujícím se materiálem, reagujícím na společně domluvené strategie.
- Asistent pedagoga by měl dokázat pozitivně hodnotit žáka za jeho vlastní pokroky ve výuce i přizpůsobování se podmínkám třídního kolektivu. Měl by si být vědom limitů, které způsobuje negativní dopad základní diagnózy, např. vzrušivé, nezdrženlivé reakce žáka, nesrovnávat s ostatními žáky ve třídě, motivovat žáka oceněním i drobných úspěchů, zejména v oblastech zatížených negativními dopady základní diagnózy – popis viz karta podpůrných opatření.
- Asistent pedagoga by měl vždy brát v úvahu postoje samotného žáka k navrhovaným změnám či odlišnostem v běžném přístupu.

Všechna doporučení je nezbytné provázat se zajištěním vhodných pomůcek, vstřícného školního prostředí, odpovídajících forem hodnocení společně se správným organizačním a personálním zajištěním vzdělávání. Je třeba vědět, že není cílem chtít od těchto žáků za každou cenu pouze maximální školní výkony, ale že je třeba je připravit na co možná nejkvalitnější prožití života, který je po ukončení vzdělávání čeká.

SHRnutí

Kapitola Specifické zásady v práci asistenta pedagoga se žákem s tělesným postižením a závažným onemocněním v souhrnu uvádí zásady pro práci asistenta pedagoga se zmíněnou cílovou skupinou, které prezentuje tato metodika a doporučená literatura.

LITERATURA

1. ČADOVÁ, E. A kol. *Metodika práce se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3308-0.
2. ČADOVÁ, E. A kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3378-3.
3. *Desatero kontaktu s osobami se zdravotním postižením*. Olomouc: Olomoucký kraj, 2005. 10 s. ISBN 80-239-6335-X.
4. KOLEKTIV AUTORŮ. *Specifika komunikace osob se zdravotním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 28 s. ISBN 978-80-244-1935-0.
5. KURKOVÁ, P. *Nevidíme, neslyšíme, nechodíme, přesto si však rozumíme*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 72 s. ISBN 978-80-244-1964-0.

VHODNÉ ODKAZY PRO SPOLUPRÁCI S EXTERNÍMI POSKYTOVATELI SLUŽEB

PROSAZ

Společnost pro sociální rehabilitaci občanů se zdravotním postižením. Prosaz poskytuje osobní asistenci a pečovatelskou službu, domácí péči, plnění povinného podílu dle zákona č. 435/2004 Sb., provozuje chráněné dílny, pobytové a rehabilitační středisko Líchovy, kulturní a sportovní aktivity.

DOMOV PRO MNE

Brněnské občanské sdružení Domov pro mne je zaměřeno na pomoc lidem se zdravotním postižením. Od ledna 2012 sjednotilo projekty Odlehčovací služby a Osobní asistence pod společný projekt s názvem Osobní asistence. Organizuje také různé aktivity týkající se využití volného času.

CENTRUM PARAPLE

Obecně prospěšná společnost Centrum Paraple pomáhá lidem ochrnutým po poškození míchy následkem úrazu nebo onemocnění v průběhu života a jejich rodinám překonat těžkou životní situaci a najít cestu dál. Pomáhá jim zlepšit fyzický a psychický stav, dosáhnout co největší samostatnosti a nezávislosti, vrátit se k rodině, věnovat se zájmům a koníčkům, vrátit se do zaměstnání. Poskytuje lidem s poškozením míchy a jejich rodinám poradenské a sociálněrehabilitační služby. Usiluje o podporu veřejnosti pro lidi na vozíku s poškozením míchy, o informování veřejnosti o této problematice, o dostupnost kvalitní odborné zdravotní péče pro tyto spoluobčany.

REVMATOLOGICKÝ ÚSTAV

Stránky pražského Revmatologického ústavu přibližují jeho činnost a obsahují také sekci věnovanou České revmatologické společnosti. V ní se nacházejí Standardní postupy v revmatologii.

REHABILITAČNÍ ÚSTAV HRABYNĚ

Rehabilitační ústav Hrabyně s detašovaným pracovištěm v Chuchelné je vysoce specializovaný odborný léčebný ústav pro poskytování specializované komplexní léčebné rehabilitace

pacientům po úrazech a operacích pohybového ústrojí. Ústav má dvě pracoviště, v Hrabyni pro dospělé pacienty a v Chuchelné pro dospělé i dětské pacienty.

PARACENTRUM FENIX

Brněnské rekondiční, rekvalifikační, poradenské, sportovní a kulturně-oddechové centrum nabízí širokou škálu služeb. Jsou to zejména sociálněaktivizační služby (cvičení, přeprava, PC a jazykové kurzy aj.), sociální poradenství, sociální rehabilitace a osobní asistence.

KOCIÁNKA

Ústav sociální péče pro tělesně postiženou mládež Brno je otevřené zařízení pro denní, týdenní a celoroční pobyt handicapovaných klientů od tří let do ukončení přípravy na povolání. Kociánka zajišťuje zdravotní a poradenskou péči, rehabilitaci, sociálně-právní poradenství, výchovně-vzdělávací činnost, odbornou přípravu na povolání, psychologickou a logopedickou péči.

NADATIO SAMARITANUS – SDRUŽENÍ SAMARITÁN

Brněnské sdružení má ve své bohaté náplni činnosti rekondiční a rehabilitační pobyty, osobní asistenci, zaměstnávání, poradenství, obhajobu práv a zájmů, stacionáře (v Líšni, Kohoutovicích a Petrovicích), kulturní aktivity, provoz pobytových zařízení. Provozuje také internetový informační systém Infoposel.

DŮM FATIMA

Stránky Fatimy – domu na půl cesty pro lidi s tělesným postižením. Toto zařízení Arcidiecézní charity Praha poskytuje sociální rehabilitaci dospělým lidem s tělesným postižením, kteří se náhle z důvodu úrazu nebo nemoci ocitli ve změněné životní situaci. Klienti jsou po autonehodách nebo po sportovních úrazech. Všichni zde bydlí pouze na dobu přechodnou a vracejí se do své původní rodiny, do upraveného bydlení nebo do nového bytu.

HELO

Pražská společnost HELO, s. r. o., ve spolupráci s německou firmou Martin Dederichs GmbH distribuuje a instaluje v České republice, na Slovensku a v Maďarsku systém tzv. euroklíče. Osoba se zdravotním postižením vlastníci euroklíč si tímto klíčem jednoduše odemkne veřejné a speciální grafikou označené WC pro osoby se zdravotním postižením kdekoli v Evropě.

KOLEČKA NA CESTÁCH

Občanské sdružení Kolečka na cestách se zabývá cestováním, volnočasovými, sportovními aktivitami a vzděláváním lidí po úrazu míchy, kteří jsou trvale upoutáni na invalidní vozík. Pro klienty plánuje a organizuje různorodé aktivity. Na tyto akce zajišťuje i vyškolené dobrovolníky jako asistenty.

ASOCIACE PRO OSOBNÍ ASISTENCI

Asociace sdružuje poskytovatele i uživatele služby osobní asistence, aby mohli ovlivňovat dění v této službě. Osobní asistence spočívá v tom, že osobní asistenti pomáhají uživateli (člověku se zdravotním postižením nebo seniorovi) dělat to, co by dělal sám, kdyby mohl. Stránky popisují historii osobní asistence, základní pojmy, legislativu a obsahují i aktuální příspěvky a řadu příruček.

PRAŽSKÁ ORGANIZACE VOZÍČKÁŘŮ

Pražská organizace vozíčkářů (POV) je sdružením občanů pohybujících se pomocí vozíku, jejich rodinných příslušníků a přátel, kteří s nejlepší znalostí vlastních potřeb poskytují pomoc lidem s podobnými problémy. Kromě informací o aktivitách a projektech POV se na jejích stránkách nacházejí také různé užitečné adresáře, aktualizované za podpory Úřadu vlády ČR.

KONTAKT BEZ BARIÉR

KONTAKT bez Bariér je občanské sdružení pro studium, rehabilitaci a sport bez bariér; jehož hlavní činnost je realizována formou plavecké výuky pro osoby se zdravotním postižením s mottem „Od rehabilitace k paralympiádám“. Cílem programu sdružení je odstraňování bariér mezi zdravotně postiženou a nepostiženou populací, především motivací zdravotně postižených k aktivnímu a nezávislému pojetí života. Sdružení má střediska v Praze, Brně, Karlových Varech, Jindřichově Hradci, Českých Budějovicích, Ostravě a Kladrubech u Vlašimi. KONTAKT bB je od počátku účinnosti zákona č. 108/2006 Sb. registrovaným poskytovatelem sociálních služeb. V rámci typového zařazení spadá do sociálněaktivizační služby pro seniory a zdravotně postižené. Službu poskytuje osobám s tělesným postižením s možností zapojení i jinak zdravotně postižených, pokud kapacita není naplněna pouze tělesně postiženými.

REHABILITAČNÍ ÚSTAV KLADRUBY

Rehabilitační ústav Kladruby je odborný léčebný ústav určený k poskytování ústavní celodenní komplexní rehabilitační léčby klientům po úrazech a operacích pohybového a nervového systému. Od 1. 7. 2002 zajišťuje na spinální rehabilitační jednotce, která je součástí celostátní sítě, komplexní rehabilitační péči po závažných čerstvých míšních postiženích. Ústav je státní příspěvkovou organizací, přímo řízenou Ministerstvem zdravotnictví ČR.

JEDLIČKŮV ÚSTAV A ZÁKLADNÍ ŠKOLA A STŘEDNÍ ŠKOLA

Příspěvková organizace, která poskytuje školské a sociální služby mladým lidem s tělesným postižením po dobu jejich školní docházky a během přípravy na budoucí povolání. Nachází se na pražském Vyšehradě. Důraz klade na vhodné vzdělávání, komplexní rozvoj dovedností a celkovou rehabilitaci. Cílem je co nejlepší integrace absolventů do běžného života a přirozeného sociálního prostředí. Součástí organizace jsou mateřská škola, základní škola, střední školy, zdravotně-rehabilitační pracoviště, domov mládeže, speciálněpedagogické centrum, rekreační zařízení Buková a další úseky.

CENTRUM SLUNEČNICE

Poskytuje sociální služby dospělým lidem s tělesným a kombinovaným postižením, kteří žijí na území hl. m. Prahy, v době prázdnin organizuje letní pobyt určený zájemcům z celé ČR.

DMO POBYTY

Stránky věnované rehabilitačním pobytům lidí s dětskou mozkovou obrnou, které již od roku 1998 organizuje Kateřina Maxová, nyní v rámci občanského sdružení DMO Pobyty.

VLASTNÍ CESTOU

Nabízí kurzy základů práce s počítači a kurzy angličtiny. Zajišťuje asistenci pro volnočasové aktivity.

ZDRAVOTNICKÁ ZAŘÍZENÍ

Adresář zařízení zdravotní a rehabilitační péče poskytované klientům s poškozením míchy – na stránkách Centra Paraple.

HAMZOVA LÉČEBNA

Hamzova odborná léčebna pro děti a dospělé (HL) Luže-Košumberk poskytuje ambulantní a lůžkovou péči o dětské i dospělé pacienty s onemocněním či postižením pohybové soustavy a bolestivými stavy a rehabilitaci pooperačních či poúrazových stavů. Zajišťuje také výrobu ortopedicko-protetických pomůcek.

ERGO AKTIV

ERGO Aktiv – centrum odborné péče pro osoby po cévní mozkové příhodě – je pracoviště specializované na poskytování poradenství a specializované rehabilitační a vzdělávací péče osobám po prodělané mozkové příhodě nebo poškození mozku jiné etiologie (například následkem úrazu). Cílem aktivit centra je poskytování odborné péče a podpory vedoucí ke zvýšení kvality života osob, jejich lepšímu uplatnění na trhu práce a návratu k aktivnímu trávení svého času.

DALŠÍ INFORMACE, ODKAZY PRO SPOLUPRÁCI S EXTERNÍMI POSKYTOVATELI SLUŽEB NAJDETE:

<http://www.helpnet.cz/telesne-postizeni/organizace-telesne-postizenych>.

SEZNAM ZKRATEK

ADHD:	porucha pozornosti s hyperaktivitou
ADD:	prostá porucha pozornosti
AP:	asistent pedagoga
AAK:	alternativní a augmentativní komunikace
Dítě, žák, student:	dále jen žák
IVP:	individuální vzdělávací plán
KA:	klíčové aktivity
KK:	klíčové kompetence
KO:	klíčové oblasti
MP:	mentální postižení
MPSV:	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MR:	mentální retardace
MŠMT:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MZ:	Ministerstvo zdravotnictví ČR
NKS:	narušená komunikační schopnost
PPP:	pedagogicko-psychologická poradna
SP:	sluchové postižení
SPC:	speciálněpedagogické centrum
SpVP:	speciální vzdělávací potřeby
SVP:	středisko výchovné péče
SZn:	sociální znevýhodnění
ŠPZ:	školská poradenská zařízení
TP:	tělesné postižení
ZP:	zrakové postižení
ZŠ:	základní škola
ZŠP:	základní škola praktická
ZŠS:	základní škola speciální
ZZn:	zdravotní znevýhodnění

ZÁVĚR

EVA ČADOVÁ

Autoři se pokusili shrnout své zkušenosti z výchovy a vzdělávání žáků s tělesným postižením a závažným onemocněním v daných oblastech podpory. Důležité je uvědomit si, že asistent pedagoga může žákovi pomoci, ale i uškodit. Může se to stát právě tehdy, když asistent pedagoga (a samozřejmě i učitel) dovolí, aby si žák zvykl na to, že stále někdo pracuje za něj, má stále někoho za zády, spoléhá se pouze na něj. Jedná se o metodický materiál, ve kterém jsou rozpracována podpůrná opatření, na kterých se asistent pedagoga aktivně podílí.

Asistent sám však žákovi pomoci nemůže. Velmi důležité je pracovat v týmu, který vždy tvoří učitelé, asistent pedagoga a rodiče. Nesmíme zapomenout ani na spolupráci s vedením školy a odborným pracovištěm (SPC, PPP).

Přejeme vám ve vaší práci se žáky s tělesným postižením a závažným onemocněním mnoho úspěchů!

1. AMBLER, Z. *Neurologie pro studenty lékařské fakulty*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 399 s. ISBN 80-246-0080-3.
2. BEDNÁŘOVÁ, J.; ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, a. s., 2007. ISBN 978-80-251-1829-0.
3. BYTEŠNÍKOVÁ, I. *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4454-8.
4. ČADOVÁ, E. A kol. *Metodika práce se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3308-0.
5. ČADOVÁ, E. A kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s tělesným postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3378-3.
6. GANGALE, D. C. *Rehabilitace orofaciální oblasti*. Brno: Grada, 2004. ISBN 80-247-0534-6.
7. JANOVCOVÁ, Z. *Alternativní a augmentativní komunikace*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3204-9.
8. KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9.
9. KLENKOVÁ, J. *Možnosti stimulace preverbálních a verbálních schopností vývojově postižených dětí*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-91-5.
10. KOUKOLÍK, F. *Lidský mozek*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-379-X.
11. KOMÁREK, V.; ZUMROVÁ, A. *Dětská neurologie*. Praha: Galén, 2000. ISBN 80-7262-081-9.
12. KRAUS, J. a kol. *Dětská mozková obrna*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1018-8.
13. LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-572-5.
14. LESNÝ, I. *DMO z pohledu dětského neurologa*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1985. ISBN 80-7367-105-0.
15. OPATŘILOVÁ, D. *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3242-1.
16. POKORNÁ, V. *Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-135-5.
17. SOVÁK, M. *Logopedie*. 2. vyd. Praha: SPN, 1981.
18. STEHLÍK, A. *Dítě s mozkovou obrnou v rodině*. Praha: Avicenum, 1977.
19. SVOBODOVÁ, J. *Metodika rozvoje grafomotoriky a počátečního psaní*. Praha: IPPP ČR, 1998.
20. ŠAROUNOVÁ, J. *Augmentativní a alternativní komunikace*. Praha: IPPP, 2008. ISBN 978-80-86856-52-0.
21. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-214-9.
22. WHO. 2006. *MKN-10, Mezinárodní klasifikace nemocí – Duševní poruchy a poruchy chování*. Praha: Psychiatrické centrum.

23. VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.
24. VÍTKOVÁ, M. *Somatopedické aspekty*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-134-0.
25. VÍTKOVÁ, M. *Paradigma somatopedie*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-1019-531-0.
26. WARNER, J. *Na pomoc rodičům dětí s dětskou mozkovou obrnou*. Praha: Novinář, 1989.
27. ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Nástroje pro prevenci, nápravu a integraci*. Praha: Portál, 2001. 207 s. ISBN 80-7178-544-X.
28. ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie. ADHD*. 11. vyd. Praha: Portál, 2009. 264 s. ISBN 978-80-7367-514-1.
29. ŽÁČKOVÁ, H.; JUCOVIČOVÁ, D. *Smyslové vnímání*. Praha: Nakladatelství D + H, 2003. 68 s.

O AUTORECH

Mgr. Karla Adámková – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Markéta Benoniová – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Eva Čadová – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Dana Dvořáčková – psycholožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Jarmila Fraiová – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

PhDr. Dušana Chrzová, Ph.D. – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Pavla Kašníková – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Kateřina Kopecká – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Monika Morávková Vejrochová – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Vlasta Pešková – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

PhDr. Mgr. Petra Průchová – psycholožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Jitka Shánělová – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Ivana Slámová – speciální pedagožka SPC pracující se žáky s tělesným postižením.

Mgr. Eva Čadová a kolektiv

**Metodika práce asistenta pedagoga
při aplikaci podpůrných opatření u žáků s tělesným postižením
nebo závažným onemocněním**

Výkonná redaktorka prof. PaedDr. Libuše Ludíková, CSc.

Odpovědná redaktorka Mgr. Jana Kopečková

Jazyková redaktorka Mgr. Silvie Langerová

Technická redakce VUP

Návrh obálky Zdenka Plocrová

Grafické zpracování obálky Jiří Jurečka

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

www.vydavatelstvi.upol.cz

www.e-shop.upol.cz

vup@upol.cz

1. vydání

Olomouc 2015

Ediční řada – Ostatní odborné publikace

ISBN 978-80-244-4454-3 (tištěná verze)

ISBN 978-80-244-4684-4 (elektronická verze)

Neprodejná publikace

VUP 2014/0518

Při aplikaci podpůrných opatření můžete využít i následující metodiky:

Metodika práce asistenta pedagoga – osobnostní rozvoj asistenta pedagoga a komunikace s rodinou nebo komunitou žáka

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků s mentálním postižením nebo oslabením kognitivního výkonu

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků s poruchou autistického spektra nebo vybraným psychickým onemocněním

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se zrakovým postižením

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se sluchovým postižením

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků s narušenou komunikační schopností

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění – předškolní vzdělávání

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění – první stupeň ZŠ

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění – druhý stupeň ZŠ

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění – střední školy

Nositel projektu:

UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI

Partner projektu:

ČLOVĚK V TÍSNI
O.P.S.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ISBN 978-80-244-4454-3

